SUPLIMENTUL I

LA

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

No. 10. 15 MAIŬ 1900 VOL. I.

Saloanele literare la Romani.

În negura unor vremuri depărtate, vremuri cari apar azi înălbite sub colbul bătrânelor veacuri, una cîte una apar toate minunile vieţei romane, şi strălucindă de gloria măririi eterne, viaţa Romei apare şi azi colorată, în faţa ochilor noştri, uimiţi de atîta splendoare.

Şi Horaţius avea perfectă dreptate cînd zicea:

„Am săvîrşit un monument mai trainic şi mai tare
De cît arama, şi mai înaltă de cît ţi cea mai mare
Din piramidele regeşti; nici Crivăţul înteţit.
Nici rosătura ploilor, nici şirul infinit
Al anilor, nici vîrstele cu grabă curgătoare
Nu vor avea asupra lui, puterea să-l doboare! (1)“.

Versurile genialului poet nu se referă numai la dînsul, ele aŭ prevestit şi veşnicia măririi romane.

În cursul studiului nostru vom vorbi despre adunările literare la Roma, saŭ mai bine zis, de acele adunări, pe cari noi azi le numim saloane literare (2).

Înainte de a intra în materia ce voim să desvoltăm, vom schiţa în trăsături generale, starea societăţei romane pe timpul lui Caesar şi August, timp cînd se întemeiază cele mai multe adunări literare. Aceasta spre a se putea şi mai bine pricepe subiectul ce voim să desvoltăm.

Luxul pe care bătrînul Catone îl combătuse, era acum învingător şi putem zice foarte bine că Roma era sclava luxului.

Datoriile nu eraŭ de cît o consecinţă a acestui răŭ. Iată ce zice Momsen relativ la datorii:

«Plutus îşi mănîncă copiii tot aşa de bine ca şi Saturn; rivalitatea şi dorul de tot felul de lucruri netrebuincioase, cerute de viaţa elegantă îneacă în datorii pe familiile cele mai bogate; Caesar, pe la anul 62, datoria 26.000.000 de sexterţi (6.250.000 franci); Marcu Antoniu, la vîrstă de 24 ani, era dator 6.000.000 de sexterţi.»

Cu banii împrumutaţi, unii se aruncaŭ în luptele politice, saŭ cheltuiaŭ în orgii nesfîrşite banii, pe care îi luaseră cu dobînzi enorme.

Debitorul era umil; în schimb însă creditorul era a-tot-putinte.

O societate care petrecea şi chefuia toată noaptea, nu putea de cît să intre pe calea declinului.

Tineretul era corupt, n'avea nimic sfînt, nimic nu iubea din suflet, şi inima lui strămtă numai putea fi primitoare de idealuri măreţe.

Căsătoriile se împuţinară, şi odată cu ele crescu şi numărul copiilor naturali, roade ale concubinagiului. Este trist tabloul ce ni-l oferă tinerimea romană, tabloŭ care a făcut pe consulul Mètellus să zică, încă de pe timpul Grachilor, următoarele:

«Cetăţeni, dacă am putea trăi fără femei, ar fi bine, am fi scăpaţi de ori-ce încurcătură (omnes ea molestia careremus); dar pentru că natura a voit sa trăim cu dînsele, trebue să ne jertfim plăcerile acestei vieţi scurte, însurîndu-ne».

Acest apel desperat al lui Metellus, era făcut cu intenţia ca căsătoriile ne legitime să dispară.

Seara, odată ce Roma era acoperită de linţoliul negru al nopţei, tineretul începea să petreacă, şi cu femei depravate, străbătea stradele Romei, cîntînd tot felul de cantonete obscene. În astfel de circumstanţe, moralităţile în viaţa de familie, eraŭ considerate ca prejudiţii vechi, cari trebuiaŭ să piară.

Prostituţia ocupa cartiere întregi din Roma. Iată ce zice, relativ la imoralitate, *Mommsen:*

(1) Oda XXX — Cartea III — traducţia d-lui Ollănescu.

(2) Friedländer — «Civilisaţiuni şi moravuri romane» tomul al IV-lea.

«Statistica criminală din toate vremurile, ar da-greŭ o comparaţie a oribileĭ perspective de crime, ca cele pe carĭ ni le desvăluește procesul luĭ Aulus Cluentius».

Acest proces a fost un adevărat eveniment istoric, prin faptele murdare pe care le desvăluia.

Femeia nu maĭ era respectată; din punct de vedere economic, femeile eraŭ de mult timp independente.

În timpul luĭ Caesar, întîlnim avocaţĭ specialĭ pentru femeĭ.

Intrigile amoroase făceaŭ zilnic progrese uriașe.

Un anume *Publius Claudius* (61) se făcu renumit printr'un faimos scandal, făcut în casa mareluĭ pontif, scandal în care rolul principal îl jucaŭ femeile.

În luna luĭ Aprilie începea anotimpul băilor. Atuncĭ era semnalul unor noĭ orgiĭ.

Căsătoria pe timpul acesta, era socotită ca o greutate, pe care bărbaţiĭ o îndeplineaŭ ca pe o datorie faţă de Stat.

Adulterul era în floare: fie-care femeie nobilă trebuia să aibă cîţĭ-va amanţĭ.

Fie-care socotea că este o fericire a nu avea copiĭ, și pe acel timp devisa fie-căreĭ căsnicii era «*lipsa de copiĭ și averea*».

Deviseĭ acesteia, Polyb atribue decadența greacă.

De sigur că Romaniĭ, conduşĭ de ast fel de principiĭ, făceaŭ ca Italia să se despopuleze zilnic.

Nicĭ literatura n'a putut scăpa de acest curent bolnav.

Catul, dulcele Catul, în versurile sale, ne-a oglindit minunat societatea romană murindă.

Perversul domina pretutindeniĭ, și dacă am căuta originea luĭ, am găsi-o în numeroasele războaie și cuceririĭ.

Teatrul n'a scăpat nicĭ dînsul: avem bucăţĭ. pline de perversitate, bucăţĭ carĭ azĭ ar fi oprite.

Religia dispăruse odată cu virtutea; în locul eĭ trona scepticizmul.

In acel timp, cînd toate spiritele eraŭ bolnave ideile rele incolţiaŭ imediat și-şĭ dedeaŭ repede roadele.

Comparînd prima perioadă a republiceĭ romane, de la anul 509 și pînă la 100, cu perioada ultimă, deosebirea e prea mare pentru a putea trage conclusie, deosebire puţin favorabilă ultimeĭ. La venirea luĭ Cesar în capul Statuluĭ, Statul roman era o lume veche, și cu toate sforţările luĭ Brutus spre a o întineri, lumea romană tot gîrbovă rămase.

Aurora nu maĭ revine cînd noaptea a acoperit lumea cu mantaua eĭ neagră și plină de mistere mute.

Există o lege istorică, în virtutea căreia orĭ-ce popor ajuns la apogeŭ, trebue să decadă. In virtutea acesteĭ legĭ, Statul roman începu pe la 30 să decadă, să moară.

Scipione Emilianul privind la nimicirea Cartagineĭ, fără voe a prezis distrugerea Romeĭ.

Din toată lumea romană de odinioară, corupţia a făcut să existe azĭ numaĭ un oraș martor mut al trecutuluĭ glorios.

„Fecisti patriam diversis gentibus unam...
Urbem fecisti quod prius orbis erat„

Lumea romană s'a dărîmat de maĭ bine de 15 veacurĭ, dar geniul roman se înfiltrase atît de bine în sufletul antichităţeĭ, în cît cu toate zguduirile suferite, trăește încă în civilisaţia societăţilor moderne.

* * *

Pe timpul cînd statul roman apunea ca republică și cînd principatul se ridica amenințător pentru siguranța cetăţenilor și protector pentru tot ce era armată; pe cînd în literatura română apar ultimile geniĭ carĭ fac strălucirea literilor romane, și pe cînd încîlcita literatură decadentă începea să-şĭ facă apariția și să arate lumeĭ că, poporul roman și intelectualicește a intrat pe calea declinuluĭ, avem de menţionat o serie de adunărĭ literare, un fel de saloane în genul celor ce avea faimoasa d-nă de Rambouillet.

Rolul cunoscuteĭ francese, care 'puse bazele academieĭ în mod inconscient, îl are la Roma pe timpul luĭ August, Maecena, amicul intim al suveranuluĭ roman.

Maecena în dorul de a deveni maĭ repede celebru și de a mări slabul săŭ talent aduna în superbul săŭ palat după Esquilin, palat care se află situat în mijlocul unuĭ parc colosal, toate spiritele distinse.

Alăturĭ de salonul literar al luĭ Maecena, maĭ avem de menţionat și «salonul» oficial al luĭ August.

Fanfaronada a împins pe aceștĭ bărbaţĭ, să adune în mijlocul luxuluĭ ce-ĭ înconjura ilus-

trațiunile epocei lor, voiaŭ să-și atragă iubirea intelectualilor din acele vremuri și să nască ast-fel în literatură, un curent favorabil lor.

Este curios cum Maecena care trecea drept un om care nu iubia luxul, făcuse din palatul său după Esquilin, o clădire superbă și unică prin luxul ei.

Aci în saloanele lui Maecena se citiră mare parte din poesiile lui *Horațiu* și tot aci a debutat și prozatorul *Timagen.*

La Roma era un fel de sport încurajarea literilor, un fel de modă, care devenise o plagă pentru adevărații literați.

Dacă în saloanele lui *Maecenas* și *August* veniaŭ ilustrațiunile lumei literare, în saloanele bogaților și ale senatorilor se grămădiaŭ toate lepădăturile intelectuale, cari se împăunaŭ cu titlul de literat. Demne de menționat sînt și adunările lui *Messala Corvinus.*

Literatura la Roma nu prea producea. Chiar poeții de o adevărată valoare mureaŭ de foame și de aceea pentru ei, adunările literare eraŭ adevărate bine-faceri cerești.

Martial regretă înir'o epigramă a sa, că nu poate cîștiga bani ca să-și cumpere un colțișor de pămînt, spre a putea să se odihnească în pace.

Și *Martial* era unul dintre ceĭ mai buni poeți. Literatura adesea era înlocuită prin politică și firea iute a Romanului, adesea părăsia poesia pentru politică.

In superbul palat de pe Esquilin, în casa lui Maecenas, Horatius a citit superbe ode, în care plutește o morală dulce și sănătoasă.

Ast-fel este oda dedicată lui *Xantias*, grec din Focida, grec care iubea pe o sclavă a sa. Prins, îi fu rușine de a iubi o sclavă și atunci Horatius îi scrie oda ce urmează și pe care a citit-o într'un salon literar de al lui Maecena:

„N'ai de ce roși Xantias dacă roaba ți-o iubești.
Pe Achile neîmblînzitul înaintea ta 'l găsești
Subjugat de-a uneĭ roabe, Briseis, mîndră albeață;
A Termeseĭ frumusețe
Pe stăpînul său, pe Ajax Telamonul fermecă;
Iar în mijlocul isbîndeĭ chiar Atride se plecă
Uneĭ virgine plăcute, cînd Achile-n pradă dete
Ale barbarilor cete.
Și uciderea lui Hector lăsă în mîna Grecilor
Obosit să ia Pergamul dărîmat mult mai ușor!
Ș'apoi Philis cea bălae, tu nu știi poate, că are
Chiar părinți de vre-un neam mare,
Cărora plin de mîndrie ginere aĭ putea să le fii?
Plînge negreșit sărmana a penaților urgiĭ
Și a eĭ naștere regală! — crede-mă a ta iubită
Nu-i din sînge prost ieșită.
Credincioasă cum e dînsa și cinstită nu-și ascunde
Mama. Iar pe mine care albele-i pulpe rotunde,
Fața, brațele îi laud, nu cum-va mă bănui
Căci deplini opt lustrii timpul
S-a grăbit a-mi dărui.“ (1)

Dar sub același coperiș sub care aŭ răsunat castele de mai sus versuri, tot aci Horatius și-a declamat și odele, în care glorifica cele mai infame vițiuri și slăvea pe vigurosul Ligurinus.

* * *

Și adesea Horatius își instruna lira și scotea divine acorduri fascinătoare, și transportătoare în etericele regiuni ale unui cer azuriu și plin de soare, de razele unui dulce soare de sud.

Adesea în saloanele literare plictisul domina asistența și cînd nu se afla nici *Horațiu*, nici vre-un alt geniu, atunci se nimerea vre-un decadent nenorocit, vre-un poet desolat de lipsă cititorilor care profită de aceste saloane și își declamă versurile cu mult entuziasm. Și în locul poeților, cîte o dată perora vre-un personagiu grav, vre-un politician care alerga să capete înaltă magistratură.

După-ce poetul saŭ politicianul sfîrșea, fie-care era dator să-și spue părerea.

* * *

Intr'unul din aceste saloane literare a debutat și prosatorul Timage, prosator care mai tîrziu a continuat să frecuenteze saloanele lui *Pollione.*

Cînd soarele era aproape de apus și cînd seara se îngăna cu ziua, atunci adunările literare luaŭ sfîrșit.

Firea romanului devenise în ultimele vremuri foarte sensuală.

Cititorul să-și amintească, că ne aflăm în plină decadență și la Roma după ce se introdusese Bachanalele, urmaŭ să intre rînd pe rînd toate sensualismele orientale, sensualisme cari făceaŭ din cetatea eternă, un focar de corupție, un focar minunat în cea-ce privește cea mai injositoare depravare omenească.

Aceasta fiind starea societății romane pe vremea Caesarilor, este ușor de închipuit cum trebueaŭ să fie și unele saloane, zise literare.

(1) Oda IV-a—Cartea II-a.—Trad. Ollănescu.

Sub cuvînt că se făcea literatură, aceste saloane erau adevărate case de prostituire.

Curios spectacol oferă istoriculuĭ Roma din aceste timpurĭ; cele maĭ josnice patimĭ stăpînesc pe ceĭ carĭ formează fruntea statuluĭ.

In această societate, totul se transformă în lupanar şi totul era stăpînit de o voluptate sensuală şi nimicitoare în acelaşĭ timp.

Natural că în unele adunărĭ literare nu se întîmplau cele descrise maĭ sus şi adese orĭ în palatul luĭ *Maecena,* se discutau operile literare ale zileĭ.

Critica, la Roma ca şi la Atena, n'a fost desvoltată ca ramură specială; critica la Romanĭ n'a existat. Singurele urme de critică sînt cele pe carĭ le găsim prin versurile poeţilor.

Horatius adesea în satirele sale îşĭ arăta părerea ce are, despre operile literare ale timpuluĭ său.

In saloanele literare, critica literară lua un mare avînt şi adesea aluneca pe tema personalităţilor.

* * *

Este incontestabil că unele din aceste saloane literare presintau un deosebit interes. Adesea, poeţiĭ de valoare citeau din operile lor şi cîntau în versurĭ superbe, sublimul ochilor iubiteĭ.

Inainte de epoca luĭ *August,* cînd *Caesar* se lupta să pună mîna pe putere, tinerimea care fusese crescută într'un mediu elinesc, adesea se aduna şi cu stinţenie asculta, cum unul din poeţiĭ tineretuluĭ, îşĭ slăvia iubita fascinătoare şi încununată cu nimb de aur şi foc; de multe orĭ veşnic înamoratul *Catullus,* a declamat versurĭ de felul acestora:

„Iubeşte , O Lesbia mea,
De lume de loc să nu aĭ teamă;
Aŭ cine maĭ stă să ia seamă
La gura bătrînilor rea?
Vaĭ, soarele poate să-şĭ-ţie
Faţa sa azĭ între norĭ,
Căcĭ mîine răsare în zorĭ
Dar vaĭ... vom dormi pe vecie.
Tu Lesbia mea, dar mă sărută
De o sută de orĭ, de o mie
In urmă o sută să vie
Şi-o mie şi iarăşi o sută
Iar numărul împerechiat
Cu al sărutărilor mele
Să 'ncurce al gurilor rele
Răutăcios numărat» (1)

Femeia era idealul acestor tinerĭ entuziaştĭ, dar vremea a înaintat şi cu dînsa şi cea maĭ mare corupţie a început să stăpînească totul.

Cultul frumosuluĭ la Romanĭ nu prea era cunoscut. Romanul nu avea firea entuziastă a Elinuluĭ, pentru tot ce era frumos; dînsul a luat de la civilizaţia greacă tot ce era maĭ răŭ, şi superiorul acesteĭ strălucite civilisaţiunĭ l-a lăsat în părăsire.

* * *

Am spus maĭ sus că, în aceste saloane literare critica ocupa un loc destul de însemnat, dar să nu se crează că era o critică serioasă, în care imparţialul domina, nu, aceasta nu putea să sufere firea uşuratică şi ironică a Romanuluĭ.

Se făcea o critică plină de personalităţĭ, o critică parţială şi răutăcioasă, în care zeflemeaua ocupa primul rol.

Romanul înlocuia adesea sforţarea intelectuală prin zeflemea, şi căuta să nimicească totul prin batjocură.

Ast-fel Horatius, în una din odele sale, probabil cetită la Maecena, îşĭ arătă părerile sale asupra luĭ Maecena chiar, şi poetul în cuvinte măgulitoare, ridică în slava ceruluĭ pe puternicul personaj.

Şi tot în ast-fel de saloane literare *Catul* 'şĭ-a cetit poesiĭ ca aceasta, în care vibra cea maĭ castă dragoste de femee:

«De-a dragostelor nebunie
Cuprinsă-i Ariana vede
Şi ochilor nu-i vine a crede
Că de Teseŭ ea se desparte.
O înşal'un vis acuma poate...
Deşerte însă prundul mărei
Teseŭ a dat-o vaĭ! uităreĭ». (2)

Nicĭ discuţiile filosofice nu lipseau din aceste saloane, şi maĭ ales Epicur era maĭ mult comentat.

Epicur însă nu era priceput. El aruncase sămînţa bună într'un teren prost, şi fructele filosofieĭ sale fură rele.

Epicur, după cum vom vedea maĭ jos, voia să arate că omul cît trăeşte să se facă fericit, căcĭ după moarte nimic nu va maĭ rămîne din el.

---

(1) Catullus — Carmen V. — «Ad Lesbiam» — Trad. N. Basilescu.

(2) Catullus — «Epitalamul luĭ Peleŭ şi al Tetideĭ».

Tinerii Romani luară această teorie filosofică, şi fiind cea mai uşoară o puseră în aplicare, dar nu conform teoriei lui Epicur.

Epicur zicea să te faci fericit prin virtute, iar tineretul Roman voia să fie fericit prin tot felul de corupţiuni.

Aristippe, un vestit discipol al lui Socrate, se întreba în ce putea consista fericirea omenească.

Epicur luă în mîna sa cercetările lui Aristip, şi reluînd din nou ipoteza cu atomi a lui Democrit, fără a spune dacă există sau nu zei. El nu admitea legi şi singura datorie după el, era ca cine-va să muncească cinstit, şi prin practicarea virtuţii să devie fericit. Epicur spunea lămurit că, plăcerile nu constau numai în *simţuri* ci şi în cultivarea spiritului.

Aceasta e în scurt morala lui Epicur, care susţinea că un om poate deveni fericit numai prin virtute.

Are oare această filosofie ceva imoral?

După toţi filosofii virtutea trebue să fie practicată. Ei bine, Epicur o recomandă şi dînsul şi o recomandă cu insistenţă.

Tinerimea Romană a găsit de cuviinţă să întoarcă morala filosofiei acestui mare om, şi în locul virtuţii practicau viţiurile cele mai înjositoare.

Doctrina filosofiei lui Epicur fiind mai uşoară de înţeles, şi în acelaşi timp de falşificat, devine doctrina «*en vogue*» a junimei Romane.

Să observăm cele patru precepte fundamentale ale filosofiei Epicuriene:

1) *Cîştigă-ţi plăcerea care nu va fi urmată de nici o durere;*

2) *Fereşte-te de casna care n'aduce plăcere;*

3) *Fereşte-te de bucuria care-ţi va nimici o bucurie şi mai mare.*

4) *Alege greutatea care te va scăpa de altă greutate.*

Epicurismul bine înţeles şi bine practicat, poate da naştere unei societăţi liniştite şi civilisate.

Înţeles prost dă nişte resultate funeste, după cum s'a întîmplat la Romani. (1)

Pentru a putea să pricepem aceste saloane literare, trebue, după cum prea bine zice *Vigny* să ne scurtăm vederea (raccourcir sa vue).

La sfîrşit, cu puţină vreme înainte de sfîrşitul adunării, după ce asistenţa luase parte la o copioasă gustare, să începeau discuţiuni de un caracter mai vulgar, şi apoi se începea a se bea după modul grecese: «*graeco modo bibere*».

Trivialităţile cele mai ruşinoase înlocuiau poesia şi politica, şi toate femeile de seamă din Roma, erau terfelite de «*intelectualii*» din aceste saloane.

Asemenea lucruri se petreceau şi în palatul lui *Maecena*, care asculta cu multă plăcere, chiar zvonurile ce circulau în Roma asupra soţiei sale *Terenţia*, femeie care a trăit multă vreme în strînse legături de prietinie cu «divinul» *August*.

Dacă ne ocupăm de starea literaţilor din vremea împăraţilor următori, vedem că saloanele au devenit foarte rare, şi literaţii se înjoseau pînă acolo, în cît în fie-care dimineaţă mergeau să ureze bună sănătate bogaţilor, şi apoi să urmeze pe bogat ori unde ar merge ca să-i facă o bogată suită, spre a căpăta ceva parale.

Aceşti declasaţi intelectuali îşi răsbunau în satirele şi epigramele lor, asupra celor cari îi înjoseau.

Unul din aceşti literaţi, care trăeşte pe vremea cînd saloanele dispăruseră aproape de tot, este *Juvenal*, asupra căruia ne vom opri să vorbim mai pe larg. (1)

Născut într'un mediu sărac, a suferit şi a cunoscut toate mizeriile vieţei.

Era un încercat, un scîrbit de viaţă, care căuta să-şi răsbune pe societatea nerusinată, ce-l făcuse să sufere atîta.

Nu încape îndoială că Juvenal făcea parte din acea imensă clasă a declasaţilor intelectuali, cari rătăceau prin Roma, fără să muncească, trăind din darurile celor bogaţi.

O epigramă a lui Martial zice:

«*În acest moment poate tu te plimbi, iubitul meu Juvenal, prin zgomotoasa Saburra sau pe colina Dianei, acoperit de greaua togă care te înăduşeşte; te înfăţişezi la bogaţii nobili şi te osteneşti, spre a urca scările miculuı sau mareluı Coelius*».

Cu alte cuvinte, Martial ne arată pe Juvenal, ca făcînd parte din numerosul grup al cerşetorilor cari se presentau la patronii lor, spre a primi o mică pomană de 10 sexterţi.

Zisele lui Martial nu le putem controla; viaţa lui Juvenal este foarte puţin cunoscută.

(1) *Epicur* filosof grec (341—270 în. de Cr.)

(1) «*Figuri din literatura latină*» de Const. Al. Ionescu.

Este un scriitor care nu vorbeşte de fel de persoana luĭ; dînsul se exclude din opera sa şi aceasta a făcut-o poate cu intenţie, spre a părea şi maĭ ilustru, ca şi cînd s-ar fi temut de splendoarea satirelor sale.

Din satirele luĭ se degajează o vagă tristeţe; acea batjocură subţire este învăluită de o mare melancolie. Sufletul de pribeag al luĭ Juvenal se întîlneşte la fie-care pas.

Prost primit de către aristocraţimea romană, umilit de această clasă, dînsul îşĭ răsbună contra eĭ în satira VIII-a.

Şi în rînduri minunate, biciueşte pe cea maĭ putredă clasă din imperiul roman.

Juvenal e un cunoscător şi în acelaş timp şi un duşman ne înpăcat al viţiuluĭ.

De ce a scris Juvenal satire, o spune singur în prima satiră:

«*Cum oare să-mĭ arăt turbarea care mă usucă şi-mĭ arde ficatul, cînd văd pe vre-un păcătos care a despuiat pe pupilul său şi l-a silit să se prostituiască, să ţină drumurile şi să se amestece în hoarda clienţilor?*

Şi acest Marius isbit de condamnări; dar dacă a pierdut cinstea, ce-ĭ pasă, căcĭ ĭ-a rămas averea.

Aceasta e causa: corupţia societăţeĭ romane l'a făcut să scrie minunatele sale satire, carĭ ne introduc în lumea decadenţeĭ romane, maĭ bine ca orĭ şi ce istorie.

Sfîrşitul satireĭ I-a este elocvent. Juvenal disperat strigă:

«*Eĭ bine! voesc să văd maĭ puţin din tot ceia-ce se tolerează azĭ*».

Spiritul drept al luĭ Juvenal se revolta şi vedea starea în care se afla Roma, vedea cît de corupţĭ eraŭ Romanĭ, dar zadarnic lupta, Roma trebuia trebuia să moară.

Dînsul spera că prin scriere Roma se va îndrepta şi atuncĭ îmbrăţişează în domeniul literatureĭ greul dar frumosul gen al satireĭ.

Dînsul reuşeşte admirabil şi în unele părţĭ are expresiunĭ sublime, expresiunĭ amestecate cu o fină ironie.

Cînd în satira II-a zice:

«*O lege Iulia, care pedepseşte adulterul, unde eştĭ?*»

Cine poate oare contesta spiritul şi ironia acestor cuvinte?

Lex Iulia era una din faimoasele legĭ, pe carĭ August le croise spre a moraliza lumea.

Efectul eĭ a fost nul, şi de aceia Jnvenal în mod ironic o chiamă, o evocă să vadă corupţia din Roma.

Această chemare coprinde în ea, o biciuire zdravănă a moravurilor şi a acelor carĭ chemaţĭ să aplice legea, fac orĭ şi ce, afară de datoria lor.

Juvenal frecventa casele patricienilor şi era în bună posiţie de a şti gradul de moralitate al Romeĭ.

Satira IV-a relativă la virtutea femeilor este o înfierare a femeilor romane, maĭ toate foarte uşoare la judecată. Juvenal zice în această satiră:

«*Da sînt convins, castitatea a domnit odinioară în această lume, pe timpul reĭeluĭ Saturn, cînd omul locuia într'o peşteră rece a căreĭ umbră coprindea de-odată şi vatra, zeiĭ domesticĭ, şi turmele şi familia.*

Dînsa domnea pe timpul, cînd fiica munţilor făcea pentru soţul eĭ un pat sălbatic, un pat de ierburĭ şi frunze, acoperit cu pieĭ de animale sălbatice.

Această femee nu vă seamănă de fel o, Cinţio şi nicĭ ţie Lesbio».

Satira aceasta are o deosebită însemnătate, dînsa zugrăvind fidel starea de corupţie a femeilor romane.

Satira VIII-a concretisează întreg geniul luĭ Juvernal; dînsa coprinde întreaga expresie a acestuĭ genial scriitor.

In Satira VII-a zice despre literaţĭ.

«*Impăratul este azĭ singura speranţă a literatureĭ, singura causă care o face să trăiască.*

Singur în acest veac, se înjoseşte să arunce o privire spre muzele întristate.

Dar deja poeţĭ cunoscuţĭ încearcă să deschidă băĭ la Gabies saŭ brutărĭ în Roma.

Francheţa luĭ Juvenal unită cu ironia, este superbă în arătarea că, împăratul e protectorul muzelor, şi apoĭ liniştea cu care spune că poeţĭ cunoscuţĭ se fac brutarĭ şi băiaşĭ, e admirabilă.

Palma pe care o dă Juvenal împăratuluĭ, care trecea drept ajutor al arteĭ şi literilor, este puternică, prea puternică chiar.

In satira IX-a biciueşte luxul la mîncare, lux care, în timpul decadenţeĭ, ajunsese o adevărată boală.

Mîncarea şi băutura eraŭ pentru patricienĭ principalele lucrurĭ; dînşiĭ pare că se născuseră pentru a mînca, pentru a se îndopa în nesimţire.

In satirele următoare, Juvenal combate viţiul cu o putere şi cu un curagiŭ puţin obicinuit, ceia-ce face pe Juvenal şi maĭ mare.

Adevărul, pe care l-a slujit cu atîta credinţă, îi este fatal. Impăratul Adrian, voind să şi bată joc de marele scriitor, care în satira VI zicea:

«Da! moare de foame, dacă nu reuşeşte să vîndă comedianţului Paris lucrarea sa Agavus încă virgină de orî şi ce publicitate.

Cît despre Paris, dînsul dispune de gradele militare şi el va pune în degetul poetului, inelul de aur al tribunului militar», îi dete inelul de tribun militar şi îl trimise în Egipt să comande o cohortă.

Dacă sărmanul Juvenal ar fi trăit în timpul lui Cesar şi August, probabil că soarta lui ar fi fost alta.

Saloanele literare cu toate defectele lor, dedeau literaţilor mijloace de traiu.

Şi Juvenal nu este singur. Martial este aşa de sărac, în cît Domitius Jupiter îi dă să mănînce.

* * *

Să revenim acum la subiect, să ne reîntoarcem pe vremea lui Cesar şi August, în timpul princios saloanelor literare.

Erau mulţi cari nefiind primiţi în saloanele lui *Maecena* şi *August*, cîrteau şi făceau o mulţime de intrigi, aruncînd cuvinte de batjocură pentru saloanele oficiale din casele acestor doui bărbaţi.

Şi avem o serie întreagă de epigrame, în cari *Maecena* este aspru biciuit.

August nu fu cruţat şi *Suetoniu* ne-a păstrat următoarea epigramă, care circula prin saloanele literare de a doua mînă:

«Bătut de două orî pe mare, a perdut corăbiile sale; de aceia joacă cu încăpăţînare (ludus lat runcunculorum) şah, căci are speranţa să cîştige o victorie aci.»

August nu băga în seamă aceste epigrame şi dînsul care se dedea ca iubitor al zeflemelei şi spirituluî, căuta să arate că, îi place chiar să audă spirite făcute pe socoteala sa.

O singură dată s'a supărat, şi anume cînd a auzit că *Timagen* îşi bate joc de dînsul prin saloanele literare de mîna doua.

Atuncî zice amiculuî său *Pollio*, care primea în salonul său pe *Timagen*.

«Ia seamă că nutreşti un dobitoc răă făcător.»

Pollio de atuncî refuză să mai primească pe acest grec spurcat, după cum îl numea împăratul.

* * *

Saloanele literare ale luî *August* ofereau uneorî, atracţii speciale. Odată suveranul organizase un banchet costumat, în care invitaţii purtau costumele zeilor şi însuşi «divul» *August* îmbrăcase costumul luî Apollo.

Soarta a voit ca să coincidă cu acest banchet literar costumat, rătăcirea pe mare a unor vase cu cereale.

Prin saloane, circula gluma că zeii împăratuluî mîncase grîul, şi de aceea vasele aŭ rătăcit în mod intenţionat.

Este greŭ ca să ne facem o idee clară asupra acestor adunărî carî se deosebesc mult de similarele lor de azî.

I. C.

O mică statistică a învăţămîntuluî din arhidiecesa Sibiuluî (Transilvania).

Cercetările statistice sunt la noî prea puţin vulgarizate şi cîte le avem adese orî nu sunt serioase, semn că nu ne prea dăm seamă de însemnătateă lor. Cu deosebire datele statistice asupra fraţilor de peste hotare ne lipsesc aproape cu totul. Dacă avem nevoe de ele, suntem siliţi să le împrumutăm de la streinî, să folosim statistica maghiară, îndoindu-ne tot-d'a-una — şi cu drept — de ezactitatea lor, dar nicî cînd nu ni-am hotărît să vindecăm răul. Ar fi datoria ardelenilor, ca mersul vieţii lor să ni-l presente într'o lumină adevărată. Datoria aceasta le-o impune interesul ştiinţeî şi mai ales interesul lupteî ce o poartă. Ar fi interesantă şi preţioasă din cale afară o statistică complectă a ardelenilor. Şi nu e greŭ de făcut o ast-fel de statistică generală, saŭ cel puţin nu e aşa de greŭ precum se crede. Prin conlucrarea comună a tuturor factorilor chemaţi, prea uşor s'ar putea face această statistică. O mare parte ar cădea în sarcina celor 8 consistoare episcopeşti; rol ar avea directoratul societăţilor financiare precum şi redacţiile jurnalelor. Dar aceasta e numai un vis, în realizarea căruia nu prea putem crede. De-o cam dată să ne îndestulim cu date fragmentare. Din raportul general al senatuluî şcolar, extragem următoarele date asupra învăţămîntuluî din arhidiecesa Sibiuluî.

Pe teritorul arhidieceseî se află următoarele şcoale mediî:

a) *Liceul din Braşov*, cu 13 profesorĭ, dintre carĭ 10 definitivĭ şi treĭ suplinitorĭ. Numărul elevilor cu finea anuluĭ şcolar 1898/99 a fost de 322, dintre carĭ românĭ 319 şi 3 slovacĭ. După religie ortodocşĭ 289, uniţĭ 26, luteranĭ 3, evreĭ 4.

b) *Şcoala Reală din Braşov*. Aŭ funcţionat 6 profesorĭ. Elevĭ aŭ fost 104, dintre carĭ ortodocşĭ 94, uniţĭ 6, evreĭ 4.

c) *Liceul inferior (gimnasiŭ)* din *Brad* cu 6 profesorĭ ordinarĭ definitivĭ şi 1 suplinitor. Elevĭ aŭ fost 133, dintre carĭ ortodocşĭ 124, uniţĭ 7, românĭ catolicĭ 2, evreĭ 3. După naţionalitate românĭ 128, maghiarĭ 2, evreĭ 3.

d) *Şcoala comercială din Braşov* cu 10 profesorĭ. Numărul elevilor la finea anuluĭ a fost 83 dintre carĭ ortodocşĭ 70, uniţĭ 12, evreĭ 1.

Diplome de absolvire s'aŭ eliberat 16.

e) *Şcoala de institutorĭ* de pe lîngă seminarul teologic din Sibiŭ a fost cercetată de 107 elevĭ. Studiile aŭ fost predate de 3 profesorĭ definitivĭ şi 2 instructorĭ.

Şcoale poporale (rurale şi urbane).

In anul şcolar 1898/99 numărul copiilor obligaţĭ a frequenta şcoala a fost:

De la 6—12 anĭ:		De la 12—15 anĭ:	
băeţĭ	39.043	băeţĭ	15.960
fete	34.746	fete	14.837
Total	73.789	Total	30.797

In semestrul I aŭ cercetat şcoala:

De la 6—12 anĭ:		De la 12—15 anĭ:	
băeţĭ	29.005	băeţĭ	8.359
fete	21.843	fete	7.639
Total	50.848	Total	15.998

In semestrul al II-lea aŭ cercetat şcoala:

De la 6—12 anĭ:		De la 12—15 anĭ:	
băeţĭ	27.262	băeţĭ	7.495
fete	20.243	fete	7.009
Total	47.505	Total	14.504

Suma tuturor copiilor obligaţĭ a cerceta şcoala a fost 104.586. In realitate aŭ cercetat-o în semestrul I numaĭ 66.846 adică 68%, iar în semestrul al II-lea aŭ cercetat şcoala 62.009 saŭ 64%.

Diferenţa între ceĭ obligaţĭ şi între ceĭ ce în adevăr cercetează şcoala, e produsă parte prin dispensarea unora din causa sărăcieĭ, ne avînd haine spre a putea umbla la şcoală saŭ find deja servitorĭ. Une-orĭ autorităţile şcolare sunt silite să dispenseze pe toţĭ băeţiĭ ce trec peste numărul prevăzut în legile statuluĭ, ca maxim pentru o sală de studiĭ. Autorităţile şcolare recurg la acest mijloc numaĭ ca să scape de şcolile cu 2 saŭ 3 învăţătorĭ, ale căror cheltueli sătenĭ nu le-ar putea suporta. Şi îndată ce o comună nu-şĭ mai poate susţine şcoala după pretenţiile legeĭ e închisă, deschizîndu-se în locul eĭ de către stat o altă şcoală cu limba de predare maghiară.

In arhidiecesa Sibiuluĭ sunt 792 edificiĭ şcolare, dintre carĭ 691 sunt proprĭĭ ale comunelor bisericeştĭ, iar 101 sunt închiriate. Dintre aceste edificiĭ şcolare 599 corespund planuluĭ de învăţămînt, iar ne corespunzătoare sunt 193, carĭ în tot momentul sunt ameninţate a fi închise şi înlocuite cu şcolĭ maghiare.

Grădinĭ de pomărit sunt în 510 comune bisericeştĭ, dintre carĭ 182 sunt necultivate.

Averea şcoalelor poporale este de 1.431.144 florinĭ din care 1.140.413 e în avere imobilă, edificiĭ şi moşiĭ, iar 271.730 în banĭ şi hîrtiĭ de valoare.

Salariile învăţătoreştĭ se ridică la 160.987.75 florinĭ. Din suma aceasta poporul plăteşte direct peste 163.261 florinĭ.

Arhidiecesa susţine şcolĭ numaĭ în 792 comune iar în 442 de comune nu poate susţine nicĭ o şcoală.

Băeţiĭ din 235 comune fără şcolĭ, cercetează şcolĭ ortodoxe de prin satele vecine, iar 115 cercetează şcolĭ de altă confesiune.

Numărul elevilor carĭ cercetează şcolĭ streine trece de 7.696.

Învăţătorĭ sunt 963, dintre carĭ 455 definitivĭ, şi 508 provisorĭĭ.

Anul I „REVISTA MARITIMĂ" No. 2. Aprilie 1900.

SUMARUL:

Tactica Navală. Principiĭ. *Căpit.-Comandor Eustatziu.*
Corectarea şi compensarea compasuluĭ. Discuţiune şi aplicaţiunĭ, *Locotenentul Gavrilescu M.*
O dare de sémă asupra serviciuluĭ Maritim Român. (Urmare), . . .
Flota Auxiliară, *Lt.-Com. Ciuchi Constantin.*
Aprovisionarea materialelor Marineĭ militare. (Urmare), *Adj. cl. I Georgescu Cristache.*
Progresele navigaţiuneĭ sub-marine. (Urmare), *Locotenent Teul Eugeniu.*
Telegrafia fără sîrmă în Marina Statelor-Unite, *Army und Navy Register.*
Note istorice asupra busoleĭ şi întrebuinţăreĭ eĭ, *Locot. Păun Constantin.*
Bătălia de la Abukir. (Urmare), *Căpitan Demetriade Petre.*
Descrierea şi studiul voiajuluĭ împrejurul pămîntuluĭ făcut cu vasul cu pînze frances «La Loire» din 1884—1885, *Căpitan Comandor Eustatziu.*
Din ţară.
Starea vaselor Marineĭ militare în luna Aprilie şi diferite mişcări în personal.
Forţele navale ale Turcieĭ în 1900.
Bibliografie.